

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

- Pidämme esitettyä toiminnanohjauksen kokeilua ja sen tavoitteita kannatettavana.
- Rahoitukseen esitetyt muutokset ovat pääosin kannatettavia, mutta muutosten vaikutuksia tulisi seurata tarkasti.
- Pidämme tarpeellisena päivittää työelämätoimikuntien toimintaa, mutta niiden asemaa ja roolia tulisi tarkastella erikseen.

Emme kannata niiden roolin muuttamista osana tätä kokonaisuutta.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

JHL pitää kokeilulle esitettyjä tavoitteita kannatettavina ja kokeilemisen arvoisina. On arvokasta, jos koulutuksen järjestäjät ja ministeriö pääsevät nykyistä parempaan ja tiiviimpään keskusteluyhteyteen ja yhteisiä tavoitteita voidaan muodostaa ja niistä keskustella nykyjärjestelmää joustavammin. Pidämme tärkeänä, että kokeilulle muodostetaan selkeät tavoitteet ja mittarit, joiden toteutumista voidaan avoimesti seurata. Esityksessä jää jossain määrin avoimeksi se, miten eri tahojen mahdollisesti ristiriitaiset tavoitteet tai kokemukset kokeilusta arvioidaan: lisääntynyt ohjausmahdollisuus ja vähentynyt autonomia voivat olla toisaalta toivottu, toisaalta vastustettava lopputulos.

Pidämme esitettyä neljän vuoden neuvottelusykliä pidemmällä aikavälillä tarkoituksenmukaisena, mutta kokeilussa, jossa neuvotteluasetelma sekä aiempaa vapaammat mahdollisuudet ja haasteet ovat koulutuksen järjestäjille uusia elementtejä, se saattaa olla liian pitkä jos käykin ilmi tarve korjaaville toimenpiteille. Samoin jos kokeilun aikana ehditään toteuttaa vain yksi neljän vuoden sykli, jonka aikana tavoitteet ehditään neuvotella ja arvioida vain kerran, voi informaatio kokeilusta jäädä vaillinaiseksi ja ns. korjaavan palautteen merkitys jää näkemättä. Kokeilussa voisikin harkita hieman tiiviimpää sykliä, esim. kolmea vuotta, jolloin syklejä ehdittäisiin ehkä toteuttaa kaksi.

Jos kokeiluun valitaan 40 koulutuksen järjestäjää osin sen vuoksi, että kahdenvälisiä neuvotteluja olisi mahdollista toteuttaa tällaisen joukon kanssa, onko mahdollista että toimintatavan mahdollisen vakinaistamisen jälkeen koulutuksen järjestäjiä olisi tätä enemmän? Näemme tarpeellisena, että koulutuksen järjestäjiä olisi jatkossakin mahdollista olla tätä enemmän vastaamassa erilaisiin tarpeisiin. Pienillä koulutuksen järjestäjillä on oma paikkansa ja ne voivat monesti olla ketterämpiä vastaamaan paikalliseen kysyntään.

Pidämme hyvänä ja tarpeellisena että kokeiluun valitaan kattavasti erilaisia koulutuksen järjestäjiä. Optimitalanne kokeiluasetelman ja vertailtavuuden kannalta voisi olla, että kokeilusta jäisi ulos myös sellaisia koulutuksen järjestäjiä, jotka olisivat olleet halukkaita osallistumaan kokeiluun. Tämä osaltaan varmistaisi sen, että kokeiluun eivät päätyisi vain kokeiluhalukkaimmat tahot.

Emme kannata että työelämätoimikuntien asemaa ja rakennetta muutettaisiin tässä yhteydessä. Olemme samaa mieltä siitä, että niiden toimenkuvaa olisi hyvä tarkastella ja päivittää, mutta se olisi hyvä tehdä erikseen. Työelämätoimikunnilla on tärkeä tehtävä työmarkkinatoimijoiden ja koulutusalan yhteisenä foorumina. Osa tätä roolia on ollut myös oppilaitosvierailut, jotka osaltaan vahvistavat yhteyttä arjen toimintaan ja mahdollistavat tarkastelun myös muuten kuin ylätasosten raporttien kautta.

Työelämätoimikuntien vähentäminen ja vierailukäyntien poistaminen siirtäisivät niiden toimintaa ja tarkastelunäkökulmia arjen ja tutkinnon tasolta hyvin ylätasolle ja tilastojen varaan. Pelkäämme että samalla menetetään kosketus oppilaitosten ja työelämän konkretiaan eikä ajankohtaisiin ilmiöihin päästä samalla tarkkuudella kiinni. Työelämätoimikuntien vahvuus on ollut tuoda työelämässä olevia työntekijöitä mukaan koulutusjärjestelmään ja koulutuksen kehittämiseen. Nostamalla tarkastelutaso hyvin etäälle kentästä ei heitä pystytä samalla tavalla hyödyntämään.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

JHL pitää rahoitusjärjestelmän muutoksen tavoitteita pääosin kannatettavina. On mielestämme tervetullutta, jos valmistuminen, työllistyminen sekä pienten osaamiskokonaisuuksien suorittaminen vahvistuisivat. Samalla on tärkeää huolehtia siitä, että valmistuminen ja työllistyminen eivät muutu liian dominoiviksi mittareiksi. Se voi osaltaan luoda epätoivottuja ilmiöitä, kuten esimerkiksi kannustaa olemaan valitsematta opiskelijoita, jotka suorittavat opintojaan hitaammin tai epävarmemmin tai joiden työllistyminen ei ole niin varmaa. Samalla se myös suosii oppilaitoksia, jotka toimivat hyvin vetävillä työmarkkinoilla, vaikkakin näemme tärkeänä että juuri näille alueille varsinkin koulutetaan työntekijöitä.

Pienten osaamiskokonaisuuksien osalta tulee huolehtia siitä, että ne, jotka tarvitsevat kokonaista tutkintoa voivat sen jatkossakin suorittaa. Tämä korostuu erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä varhaiskasvatuksen aloilla. Valmistumisen suhteen tulee huolehtia siitä, että opiskelijat saavat tarvitsemansa osaamisen eikä heitä pakoteta valmistumaan ilman tarvittavia taitoja. Tässä suhteessa sekä opiskelija- että työelämäpalautteen merkitys on tärkeää ja mieluusti näkisimme että niiden arvoa ei laskettaisi esityksen kaltaisella tavalla. Tunnistamme niihin liittyvät haasteet, mutta toimivat palaute- ja työelämäyhteistyöprosessit ja kyky saada palautetta ovat tärkeitä elementtejä oppilaitosten laadunhallinnan kannalta.

Myös rahoituksen yksinkertaistaminen on kannatettavaa, mutta on tärkeää seurata minkälaisia muutoksia toimintaan ja esimerkiksi eri alojen koulutukseen muutoksilla on. Vaikka jonkin rahoituksen tai kertoimen osuus kokonaisuudesta olisi pieni, voi sillä olla monille pienemmille aloille suuri merkitys.

Pidämme hyvänä sitä, että erityisesti ilman tutkintoa olevien koulutusta tuetaan ja varmistetaan että he saisivat tutkinnon. Samalla on tärkeää huolehtia siitä, että alanvaihto, varsinkin työvoimapula-aloille, on jatkossakin mahdollista.

JHL tunnistaa tarpeen tarjota koulutusta myös muilla kuin kotimaisilla kielillä, mutta samalla olemme huolissamme englanninkielisen tutkinnon suorittaneiden työmarkkina- asemasta ja yhteiskuntavalmiuksista valmistumisen jälkeen. Erityisesti pidemmällä aikavälillä työllistyminen, jatko-opintoihin pääsy sekä muu osallistuminen yhteiskuntaan voi hankaloitua, jos kosketusta ja osaamista kotimaisista kielistä ei synny luontevasti koulutuksen yhteydessä. Ennen englanninkielisen tutkinnon sisällyttämistä varsinaiseen ja laajamittaiseen kokeiluun tulisi selvittää jo aiemmin englanninkielisistä tutkinnoista valmistuneiden aseman kehittyminen nykyisillä työmarkkinoilla ja jatko-opinnoissa.

Esityksessä huomioidaan useita syitä, joiden perusteella rahoitusta voidaan harkinnanvaraisesti korottaa. Tällaiselle varaukselle on epäilemättä tarve, mutta onko koulutuksen järjestäjille selkeämpää saada rahoitus tällaista reittiä, verrattuna siihen että se olisi taattu rahoitusmallin kautta?

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

JHL pitää olennaisen tärkeänä riittävää, jatkuvaa ja pitkäkestoista tukea. Keskeytyksettömän tuen merkitys korostuu erityisesti nivelvaiheissa, joissa opiskelijat siirtyvät koulutusasteelta toiselle. Pysyvä tuki tekee siirtymistä mahdollisimman sujuvia, sekä ehkäisee keskeyttämisä. Oppilaitoksen on huolehdittava siitä, että opiskelija saa hänelle kuuluvan tarvittavan tuen koko opintojen ajan. Tämän vuoksi onkin kannatettavaa, että hallitus esittää helposti saavutettavaa tukea, jota olisi annettava opiskelijalle lakisääteisesti heti tuen tarpeiden ilmetessä. Oppivelvollisten oppimisen tukea on siten tehokkainta järjestää tutkintokoulutuksen rinnalla, mikä tukee opiskelijan tavoitteiden saavuttamista kunkin opiskelijan oman osaamisen kehittämissuunnitelman mukaisesti. Erillisten opintovalmiuksia tukevien opintojen säilyttäminen yhtenä vaihtoehtona vastaamaan erilaisiin tuen tarpeisiin on silti edelleen suotavaa.

Tukiopetuksen ja tilapäisen tukiopetuksen saatavuus on opiskelijan kannalta tärkeää, ja samalla on muistettava opetushenkilökunnan riittävä resursointi myös vaihtelevia tuen tarpeen tilanteita ennakoiden. Miten varmistetaan erityisopettajien riittävyys, jotta lainmukainen konsultointioikeus ja erityisopettajan antama erityisopetus niin oppilaitoksessa kuin työpaikalla toteutuu yhdenvertaisesti?

Yleisesti ottaen JHL pitää hyvänä pyrkimystä lakiteitse säätää tuen tarpeeseen oikea-aikaisesta vastaamisesta yhdenvertaisesti ja oikea-aikaisesti ja laadultaan sellaisena, että se edistäisi opiskelijoiden osaamista, osaamisen osoittamista näytöissä, valmistumista, työllistymistä ja jatko-opintoihin siirtymistä sekä hyvinvointia. Niin yleisen- kuin erityisen tuen tarpeeseen vastaamiseksi tulee resursoida riittävästi opetus- ja ohjaushenkilöstöä, jotta opiskelijan mahdollisiin oppimisvaikeuksiin ja osaamisen puutteisiin voidaan reagoida nopeasti ja ohjata hänet oikean palvelun piiriin viivytyksettä. Pidennetty oppivelvollisuus tuo toiselle asteelle aiempaa suuremman määrän nuoria, joiden polkua opintojen loppuunsaattamiseksi tulee tukea niin opinto- ja koulunkäynninohjauksen, kuin elämänhallintaan liittyvän ohjauksen

Tilauuskoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

-

Asetusluonnokset

-

Muut kommentit

Esityksessä puhutaan ”Elinkeinoelämän näkemysten” huomioimisesta. Muistutamme että vaikuttavuuteen ja työllisyyteen liittyvät työnantajat myös julkisella sektorilla sekä kolmannella sektorilla. Esityksessä olisikin hyvä puhua esimerkiksi työelämästä. Kannatamme sitä, että koulutuksen järjestäjien tulisi käydä alueensa tavoitteita läpi toimintaympäristönsä keskeisten edustajien kanssa.

Ehrnsten Lena
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry - Matti Tujula, koulutuspoliittinen
asiantuntija, JHL ry